

Vstopnice v svet

Nataša Roter

V času terenskih vaj v Črnomlju se me je dotaknilo pripovedovanje sogovornika o prednikih Šokčeve domačije, za katere je omenil, da so se odpravili v Združene države Amerike (ZDA) v iskanju „boljšega življenja“. Med pripovedovanjem je pokazal knjižico z naslovom *Slovensko-angleški razgovori* iz leta 1912, v kateri so podani najbolj uporabni stavki pri postopku pridobivanja vizuma (na primer vprašanje *have you relatives in America?* In pripisani možni odgovor *yes, my father*). Ti odgovori nakazujejo, kaj je dobrodošlo, da posameznik reče ter kaj mu bo pri postopku zaprlo vrata. Pomislila sem, da so postopki pridobivanja vizuma veliko bolj večplastni, kot se sprva zdijo. Pričela sem ugotavljati, kako privilegirana sem, da imam možnost svobodnega potovanja v večino držav sveta ne da bi morala iti skozi zapletene administrativne postopke. Večina ljudi iz svetovnega Juga pa te možnosti nima. O tem se v političnem in medijskem diskurzu ne govori, pogosto pa je zaslediti prepričanje, da si migranti, ki prihajajo v Slovenijo, ne želijo urediti dokumentov, čeprav naj bi bil ta postopek povsem enostaven.

V resnici pa gre za zelo kompleksne in dolgotrajne postopke, ki si jih tisti s potnimi listi držav članic Evropske unije zelo težko predstavljamo. Večplastnost in zapletenost pridobivanja vizumov osvetljuje primer študentov iz Etiopije, Nigra in Tanzanije, so v okviru Erasmus izmenjav v letošnjem študijskem letu prišli študirati na Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Kot je v pogovoru razložila Sarah Lunaček, ki na oddelku sokoordinira mednarodno sodelovanje, v Afriki deluje le eno slovensko veleposlaništvo, in sicer v Kairu, kar za posameznike drugih afriških držav pomeni, da se morajo za daljše bivanje v Sloveniji odpraviti do Egipta ter tam pridobiti vizum. Zato morajo imeti vizum za Egipt, kar je posebno v primeru državljanov Etiopije nepredvidljiv in več mesecev dolg postopek. Pri tem je Sarah Lunaček izpostavila, da „pošiljanje dokumentov, dodatne poti v glavno mesto, potovanje v Kairo, poleg stroškov za vizum, zahtevajo dodatna sredstva, ki jih Erasmus program ne predvideva, četudi naj bi bile mobilnosti iz Afrike sedanja prioriteta tega programa“. Poleg tega dodaja, da je posebno zahtevno, kadar je za potrdilo o nekaznovanju potrebna tri ali štiristopenjska overovitev, kar pomeni, da je potrebno dokument poslati na konzulat v EU in v Slovenijo. Brez večjega finančnega vložka je praktično nemogoče pridobiti vizum, tudi v primerih, ko posameznika čaka delovno mesto ali sofinanciran študij (Nared 2023: 90-91). Če so bili postopki za afriške študente tako zamudni in zapleteni, si lahko predstavljamo, da je v primeru oseb, ki nimajo zagotovljene nobene institucionalne podpore, pridobitev vizumov še veliko večji problem.

Zaradi neenakovrednih možnosti za pridobivanje vizuma številni posamezniki nimajo možnosti, da bi lahko zapustili nevzdržno situacijo preganjanja ali vojne, uresničili svoje želje in poskušali drugje poiskati boljše življenje. V primerjavi z državljani držav Evropske unije so prebivalci večine držav Bližnjega Vzhoda, Afrike in drugih delov globalnega Juga v tem procesu odrinjeni na rob in morajo ubirati trnjeve poti, ki so v večini primerov življenjsko ogrožajoče, z namenom, da bi se izognili raznim varnostnim režimom. Med temi režimi velja omeniti **Schengenski** vizumski režim kot imenujemo obsežen aparat nadzora, ki vpliva na mobilnost bilijonov ljudi po svetu ter predstavlja eno najpomembnejših oblik kontrole mobilnosti v Evropo (Scheel 2019: 3). Na podlagi globalnega seznama potnih listov (glej <https://www.passportindex.org/byRank.php>) je razvidno, da so imetnice prvih desetih „najmočnejših“ potnih listov evropske države, saj njeni prebivalci ne potrebujejo vizuma za vstop v kar 171 držav. To jim omogočajo vizumski dogovori, ki privilegirajo imetnike potnih listov držav „prvega sveta“. Iz tega izhaja, da je svoboda gibanja politično določena in rasno diferencirana (Mau po De Carvalho 2023: 5), pri čemer državljanstvo določa posameznikovo svobodo gibanja, kar postavlja na laž trditev, da smo vsi ljudje enaki (Achieme; Favell po De Carvalho 2023: 5).

Na vizume lahko gledamo kot na dve plati istega kovanca: v širšem smislu so enotni, a v jedru zelo razvejani in kompleksni – odvisno iz čigave perspektive jih opazujemo. Sama jih razumem kot „vstopnice“ za prehod meje določene države in dovoljenje za prebivanje v njej. Ta „vstopnica“ pa, kot že omenjeno, ni enakovredna za vse prebivalce sveta, zato morajo posamezniki pogosto ubirati nevarne poti in iznajdevati mnogotere prakse (glej **avtonomija migracij**), da bi se prebili do željenega cilja. Zato lahko skozi prizmo vizumskega sistema razumemo mnogotere situacije ter načine razmišljanja in delovanja migrantov. Če uporabimo metaforo trdnjave Evrope, ki je v marsičem problematična (Scheel 2019: 4), bi lahko rekli, da migranti poskušajo preplezati njene zidove. To plezanje predstavlja utelešeno izkušnjo, katere del so vizumski postopki. Kot del teh postopkov se migrantom odvzamejo **prstni odtisi**, ki so shranjeni v Schengenskem informacijskem sistemu (SIS) in v primeru neregulirane migracije, predolgega ali nedovoljenega bivanja v Evropi služijo kot orožje. Telo migrantov je v tem procesu uporabljeno za identifikacijo: nekaterim omogoča vstop v željeno državo, drugim pa se vstop zavrne oziroma se jih deportira, saj se telesne podatke izrabi proti njim (Scheel 2019). Jasno je, da so ti restriktivni režimi kontradiktorni, saj zavračajo in preprečujejo razne migrantske prakse, ki pa jih zaradi lastne restriktivne narave povzročajo.

Vendar pa se migranti „preseljujejo ne glede na nadzor in omejitve, čeprav ukrepi nadzora zaznamujejo in brutalno zaustavljajo ljudi tako na mejah kot v notranjosti ciljnih držav“ (Lipovec Čebren in Zorn 2016: 62).

Zdi se, da v diskurzu o migracijah med prebivalci Slovenije obstajajo dvojna merila. Ko je govora o pretekli emigraciji Slovencev in Slovenk v tujino, o čemer je pripovedoval sogovornik v Črnomlju, je ta običajno opisana izrazito pozitivno. Kot je povedal sogovornik, ki je predstavljal knjižico iz leta 1912, so v preteklosti iz območja Slovenije množično emigrirali v druge države, tam služili denar in ga pošiljali domov. Sogovornik je tudi izpostavil, da so za boljšim življenjem v ZDA emigrirali pretežno moški, ker so ženske ostajale doma in skrbele za otroke ter gospodinjstvo. Zanimivo pa je, da so v obratnem primeru, ko danes v Slovenijo prihajajo migranti z enakimi ambicijami, razlogi in željami, ti opisani večinoma negativno. Vprašati se torej velja, zakaj nam pretekla emigracija Slovencev in Slovenk prav nič ne približa sodobne imigracije v Slovenijo?

17. 6. 2024.

Literatura

De Carvalho, Elisa. 2023. „Migrants and Expatriates. Double Standards od Coloniality“. *DiSSE Working papers series 7*: 1-15.

Lipovec Čebren, Uršula in Jelka Zorn. 2016. „Avtonomija in nadzor migracij v evropskih 'tamponskih conah'. *Dve domovini* 43: 61-75.

Nared, Dagmar. 2023. *Iskanje boljšega življenja v Evropi. Aspiracije, imaginacije in afektivni svetovi mladih Turkinj v Istanbulu*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo (magistrsko delo).

Scheel, Stephan. 2019. *Autonomy of Migration?. Appropriating Mobility within Biometric Border Regimes*. London in New York: Routledge.